Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на община Стамболийски за периода 2021-2027 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ 2
СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ ТАБЛИЦИ....3
СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ КАРТИ....3
СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ ФИГУРИ 3
СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ 3
I. ВЪВЕДЕНИЕ 4
II. ЦЕЛИ И ПРИНЦИПИ НА ПРОГРАМАТА....5
III. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПОЧВИТЕ И НА ИЗТОЧНИЦИТЕ, КОИТО ГИ УВРЕЖДАТ ПО СЕКТОРИ НА ИКОНОМИКАТА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА СТАМБОЛИЙСКИ 6
1. Характеристика на почвите 6
2. Фактори за образуването на почвите....7
2.1. Абиотични фактори 7
2.2. Биотични фактори 8
3. Характеристика на основните почвени типове на територията на община Стамболийски 8
4. Основни процеси, които увреждат почвите и насоки за тяхното ограничаване 10
5. Състояние на почвите на територията на община Стамболийски....17
6. Основни изводи от анализа....19
IV. ОБВЪРЗАНОСТ НА ПОУПВП СЪС СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ОТ ПО-ВИСОКО ЙЕРАРХИЧНО НИВО 19
V. SWOT АНАЛИЗ 21
VI. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ПО ОПАЗВАНЕ, УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ПОЧВИТЕ 23
1. Предизвикателства 23
2. Стратегически цели и приоритети 24
3. Очаквани резултати....24
VII. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ 25
VIII. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ, КОНТРОЛ И ОТЧИТАНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА 31
IX. ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ....33

СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ ТАБЛИЦИ

Таблица №1. SWOT-анализ на почвите на община Стамболийски.....22
Таблица №2. План за действие на ПОУПВП Стамболийски 2021-2027 г. 26

****

СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ КАРТИ

Карта №1. Почвени типове в България 9
Карта №2. Текстурни класове на почвите в България 10
Карта №3. Общините в България, с риск към атмосферно засушаване.....15
Карта №4. Общините в България, с риск към почвено засушаване 15
Карта №5. Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване.....16

****

СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ ФИГУРИ

Фигура №1. Разпределение на финансовия ресурс по приоритети на програмата 30

****

СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АИК	Адаптация към изменението на климата
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НСИ	Национален статистически институт
ПОУПВП	Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РДГ	Регионална дирекция по горите

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите (ПОУПВП) на община Стамболийски за периода 2021-2027 г. е разработена в изпълнение на чл. 26 от Закона за почвите. Тя е неразделна част от Общинската програма за опазване на околната среда за периода 2021-2027 г.

ПОУПВП на община Стамболийски обхваща всички дейности, които произтичат като задължение на общините в съответствие с нормативните документи - опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

ПОУПВП е разработена за период, който да съвпада с периода на действие на Общинската програма за опазване на околната среда за периода 2021-2027 г. и е в съответствие с периода на действие на Планът за интегрирано развитие на община Стамболийски 2021-2027 г.

Програмата подлежи на евентуална актуализация при всяка значима промяна на екологичното законодателство или в приоритетите на региона/общината във връзка с политиката по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

Разработената програма е в съответствие със следните стратегически документи:

- Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите 2020-2030 г.;
- Национална програма за развитие: България 2030;
- Национална стратегия за околна среда 2009-2018 г.;
- Национална Стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.;
- План за интегрирано развитие на община Стамболийски 2021-2027 г.;
- Програмата за опазване на околната среда на община Стамболийски за периода 2021-2027 г.;
- Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г.;
- Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България 2007-2013 г. – актуализация за програмен период 2014-2020 г.;

Програмата е разработена при следните ограничения:

- Липса на Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на област Пловдив за периода до 2027 г.;
- Липса на регистър на площите с увредени почви.

При разработката на програмата са използвани и следните закони и наредби, както и стратегически документи с международен и национален характер:

- Закон за почвите;
- Закон за опазване на околната среда;
- Наредба за управление на отпадъците на територията на Община Стамболийски.

II. ЦЕЛИ И ПРИНЦИПИ НА ПРОГРАМАТА

Основните цели на Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите (ПОУПВП) на община Стамболийски за периода 2021-2027 г. са:

1. трайно запазване на функциите на почвите;
2. предотвратяване на увреждането на почвите и нарушаването на техните функции;
3. смекчаване на въздействието на заплахите за увреждането на почвите и възстановяване на нарушените им функции.

Това ще стане чрез идентифициране и анализиране на проблемите в областта на ползването на земеделските земи, намиране на решения за тях, устойчиво използване на почвените ресурси, обединяване на усилията на местната администрация, НПО, бизнеса и гражданите на територията на община Стамболийски. След това ще бъдат набелязани мерките и проектите, които Общината ще изпълнява.

Опазването, ползването и възстановяването на почвите се основават на следните ***принципи***:

1. екосистемен и интегриран подход;
2. устойчиво ползване на почвите;
3. приоритет на превантивния контрол за предотвратяване или ограничаване увреждането на почвите и на техните функции;
4. прилагане на добри практики при ползването на почвите;
5. замърсителят плаща за причинените вреди;
6. информираност на обществеността за екологичните и икономическите ползи от опазването на почвите от увреждане и за мерките за опазването им.

Основните ***критерии*** при определяне на приоритетите в Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на община Стамболийски са:

1. устойчиво ползване на почвите като природен ресурс;
2. опазване и подобряване на почвеното плодородие;
3. намаляване на вредните последствия върху почвите, предизвикани от природни процеси и явления и антропогенни фактори;
4. предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве и опазване на другите компоненти на околната среда;
5. спазване принципите на устойчивото развитие, включително принципите на биологичното земеделие;
6. възстановяване на нарушените функции на почвите;
7. задължения, поети от държавата по международни актове, отнасящи се до почвите.

Структурата и съдържанието на документа е в съответствие с *Методическите указания за разработване на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.*

III. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПОЧВИТЕ И НА ИЗТОЧНИЦИТЕ, КОИТО ГИ УВРЕЖДАТ ПО СЕКТОРИ НА ИКОНОМИКАТА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА СТАМБОЛИЙСКИ

Почвите са национално богатство, ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс, изпълняващи редица функции, важни за равновесието на природата и човешкото общество. По тази причина опазването им е приоритет и задължение на държавните и общинските органи и на физическите и юридическите лица.

Почвата е един от важните природни ресурси, основа за съществуването на хората, животните и растенията. В природните или управляеми от човека екосистеми тя изпълнява определени функции:

- осигурява среда за развитието на растенията и реализирането на тяхната биопродуктивност, регулира и разпределя водния отток;
- съхранява водата и служи като буфер на околната среда, като инактивира или разрушава екологично опасните субстанции;
- съхранява и трансформира минерали, органични вещества, енергия и различни химически вещества;
- източник е на суровини като глина, пясък, торф.

Почвата поддържа генетичните ресурси и е среда на обитание за многобройни живи организми. Тя е физическа основа на социално-икономическата структура на човешкото общество, източник е на сурови материали и съхранява геогенното и културно наследство на човечеството.

1. Характеристика на почвите

Почвата представлява сложна природна система изградена от минерални частици, органични вещества, вода, газове, макро- и микроорганизми.

Минералните частици образуват основната маса на почвата, а органичните вещества съставляват 10-20% от химичния състав на почвата. Те са резултат от жизнената дейност на растителните и животински видове. В почвата са разпространени във вид на торф (растителни остатъци) и хумус (разложено органично вещество). Хумусът заедно със съдържанието на вода и газове определя нейното плодородие. Съдържанието на хумус в някои почви може да достигне до 90% от общото съдържание на органичните вещества. Характерно е неговото бавно разлагане от микроорганизмите, което позволява натрупването му в значителни количества в почвата. Той е източник на хранителни вещества за растенията, тъй като при разлагането му се освобождава въглероден двуокис, нитрати, фосфати. Тези съединения са лесно усвоими от растенията. Хумусът, образуван в горния почвен слой се отнася от инфилтриращата в почвата вода в по-долните хоризонти. Чрез обработка на почвата, той заедно с разтворените химични вещества се изнася отново на повърхността.

Почвената покривка е особено важен компонент на природната среда. Образувана в продължение на милиони години, тя се явява огледало за състоянието на ландшафтите и в нея

се отразяват и пречупват взаимовръзките между останалите компоненти на природната среда (скали, води, климат, растителност, дейност на човека).

Без почвена покривка е невъзможно съществуването и вегетацията на естествената и културна растителност и природата ни би представлявала една голяма пустош. Почвената покривка е междинно спояващо звено между геолого-геоморфоложката основа, климатичните условия, динамиката на водата и вегетацията на растенията.

Благодарение на своето плодородие почвената покривка се явява и много важен природен ресурс. Тя е средство и предмет на труда в селското стопанство. В резултат на дейността на човека плодородието на почвата може да променя (увеличава или намалява) или да се запазва. Различават се три вида плодородие - естествено, потенциално и икономическо. Първото е свързано с наличието на хумус и други хранителни вещества, образували се през дългия период на естествено развитие на почвите. Потенциалното плодородие се свързва с възможностите за изкуствено увеличаване на хранителните вещества в почвата чрез добавяне на торове с естествен или изкуствен произход. Икономическото плодородие се изразява чрез стойността на произведените земеделски продукти от единица площ върху даден вид почва.

2. Фактори за образуването на почвите

2.1. Абиотични фактори

Абиотичните почвообразуващи фактори са скалната основа, релефа, климата, водите, растителността.

Почвообразуващата скала е материалът от който се образува почвата. Механичният, минералният и химичният състав на основната скала определят водните, физичните и химични свойства, както и хода на химичните процеси в почвата.

Климатът определя хоризонталното и вертикално разпространение на почвите. Той оказва влияние чрез климатичните елементи - температура на въздуха и валежите. Те от своя страна определят количеството на влага в почвата. Температурата на въздуха определя посоката и скоростта на физичните, химичните и физикохимични процеси в почвата. При по-висока температура процесите протичат с по-висока скорост и се увеличава дейността на почвените микроорганизми. Разлагането на органичните вещества и изветрянето на минералните частици протича при наличие на влага в почвата. Преовлажняването ѝ води до забавяне на тези процеси.

Релефът, като климатообразуващ фактор определя вертикалното разпределение на почвите, а чрез надморската си височина, наклона на склоновете, експозицията, определя разпространението на плитките и дълбоки почви. При по-големите наклони, валежните води отнасят изветрителната кора. Поради това по склоновете почвената покривка е тънка или почти липсва. Обратно - дълбоките почви се образуват в равнините, низините и котловините.

Водите са важен фактор за протичане на всички почвообразуващи процеси - изветряне и ерозия. Наличието им обуславя образуването на някои от почвените типове.

2.2. Биотични фактори

Биотичните фактори са растенията, микро- и макроорганизмите в почвата.

Растителността се явява главен източник на органични остатъци в почвата. В зависимост от характера ѝ в почвата се натрупват различни по количество и химичен състав растителни остатъци. Те определят нейното плодородие. Горската растителност в България е повлияла за образуването на сивите горски почви, канелените горски почви и др. Тревистата растителност в сравнение с горската внася в почвата по-голямо количество органични вещества. Под нейно влияние са образувани едни от най-плодородните почви - черноземните, канелените, алувиално-ливадните и др., а блатната растителност определя образуването на смолниците.

Растителността определя водния и топлинния режим на почвата, определя нейната структура и я предпазва от ерозия.

Микро- и макро организмите участват в минерализацията на органичното вещество в почвата и я обогатяват с хранителни вещества, необходими за развитие на растенията.

3. Характеристика на основните почвени типове на територията на община Стамболийски

Съгласно почвено-географското райониране на България (по Нинов, 1997 г.), територията на община Стамболийски попада в Среднотракийско-Тунджанска провинция на Балканско-Средиземноморската подобласт от Средиземноморската почвено-географска област.

На територията на общината са представени следните почвени типове от ордер А - почви, несвързани със зонални и климатични условия: наносни, делувиални, блатни и плитки.

Най-голямо разпространение имат наносните алувиално и делувиално ливадни почви, а по поречието на реките - алувиалните и делувиалните почви. Тези почвени типове са рохкави, проветриви, топли и овлажнени, с оформен хумусен хоризонт с мощност от 25 до 40 см. Имат високо естествено плодородие. Подходящи са за зеленчукопроизводство, зърнени култури, овощни градини, лозя. Торфенисто-блатните почви са с ограничено разпространение (около устието на р. Стара река) и малки по площ. Плитките почви - излужените канеленовидни и рендзини са разпространени в хълмистата част от общинската територия. Отличават се с малка мощност, рохкави, с включени скални късове от почвообразуващата скала. Имат високо хумусно и карбонатно съдържание. Слабо продуктивни са. Подходящи са за отглеждане на костилкови овощни дървета, лозя, тютюн и за пасища.

От деградационните процеси, засягащи почвите в общината, най-съществени за екологичното състояние на района са ерозията (водна и ветрова), засоляването и уплътняването. Равнинният релеф, климатичните фактори, високите подпочвени води, големите площи обработваема земя, агротехническите практики, отсъствието на лесозащитни

пояси и растителна покривка са предпоставки за проява на почвено-деградационните процеси в земеделските земи.

Карта №1. Почвени типове в България

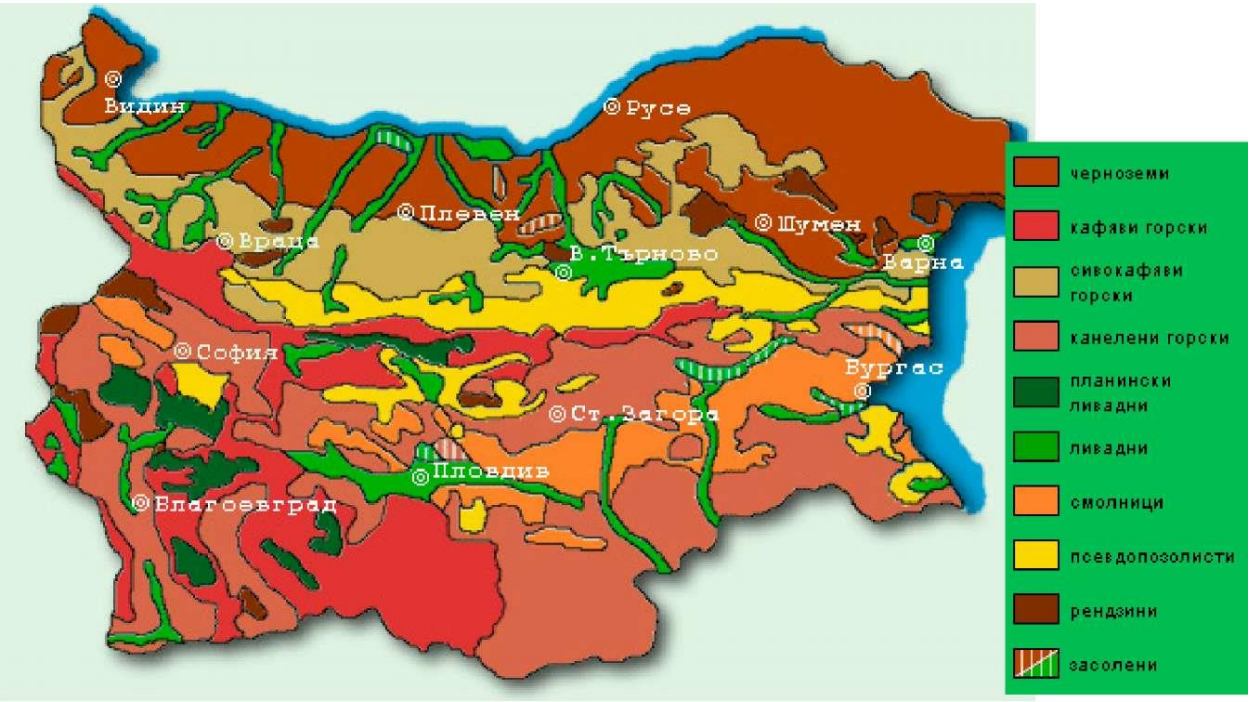

На Карта 2 са представени текстурните класове на почвите съгласно географската база почвени данни за България, разработена в JRC в Испра, Италия. Тези класове се формират въз основа съотношението на пясък и глина в даден почвен профил. В горната база фигурират 5 текстурни класа: **1** - <18% глина и >65% пясък; **2** - 18% < глина < 35% и пясък > 15%, или глина < 18% и 15% < пясък < 65%; **3** - < 35% глина и < 15 % пясък; **4** - 35% < глина < 60%; **5** - > 60% глина. Общоизвестно е, че при пясъка изпарението протича по-бързо, песъчливите почви изсъхват по-бързо и следователно са по-уязвими към засушаване, в сравнение с почвите, които съдържат по-големи количества глина. Текстурен клас 1 почти отсъства в България, но текстурен клас 2, освен в планинските райони, е представен в крайдунавските територии на северна България, както и някои части от североизточна България. На територията на община Стамболийски се наблюдават почви от текстурен клас 3.

Карта №2. Текстурни класове на почвите в България

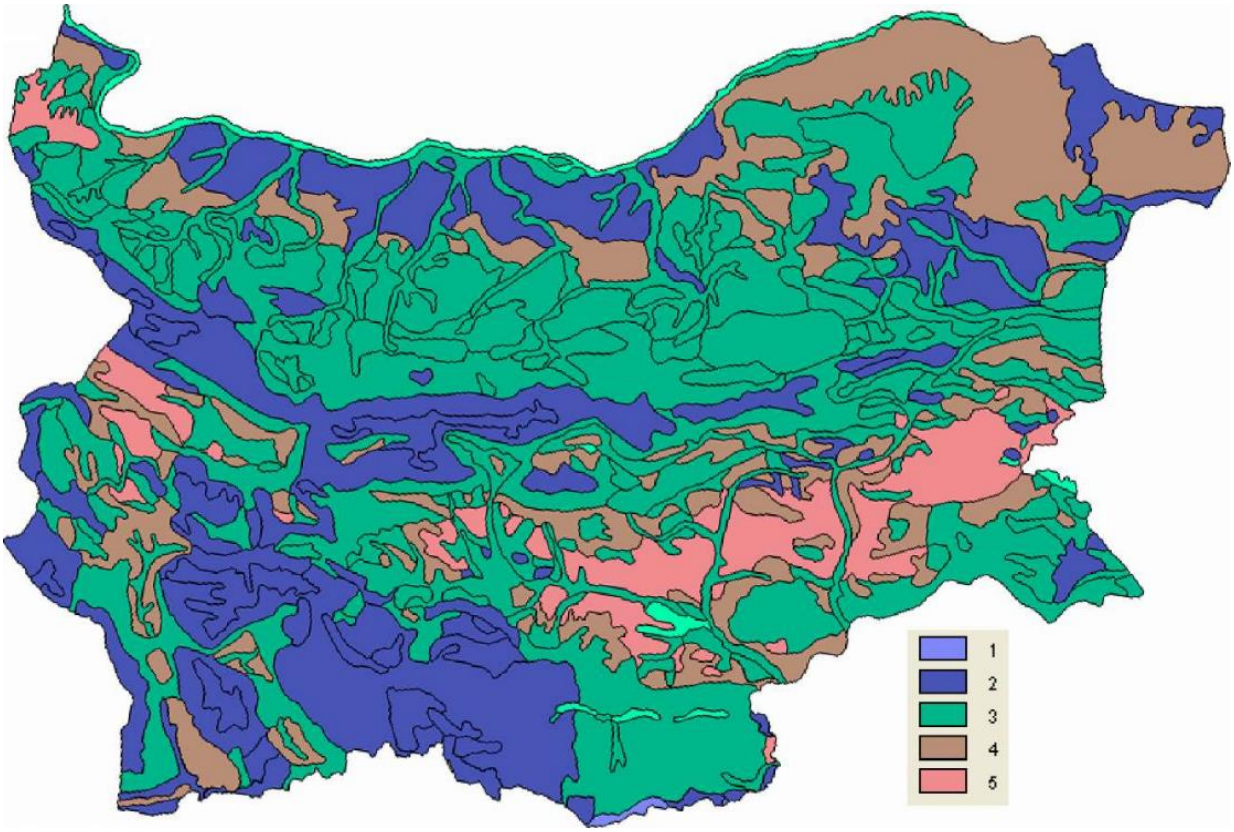

Източник: „Доклад за пространственото разпределение на почвеното засушаване в България и неговото териториално разпределение“, проф. дфн Веселин Александров, Националният институт по хидрология и метеорология на БАН

Разработената в НИПА „Н. Пушкаров“ – „Карта на агроекологичните райони в България“ помага да се визуализират почвените райони и на тази база да се определят най-подходящите култури за производство.

4. Основни процеси, които увреждат почвите и насоки за тяхното ограничаване

Почвите са приемник на всички вредни въздействия в околната среда и като такива създават потенциален риск за здравето на населението. Степента на замърсяване и разрушаване на почвите се обуславя от промишлеността, транспорта, прекомерното използване на изкуствени торове и пестициди в земеделието, естествените процеси (ветрова ерозия, други екзогенни фактори), експлоатацията на подземни богатства и депонирането на отпадъци.

Увреждането на почвите е процес на настъпване на неблагоприятни промени в строежа и/или физико-химичните им свойства, водещ до нарушаване на основните им функции. Причините могат да бъдат природни и/или антропогенни.

В чл. 12 от Закона за почвите (Обн. ДВ. бр. 89 от 6 Ноември 2007 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.98 от 27 Ноември 2018г.) са посочени следните видове процеси, които увреждат почвите:

1. ерозия;
2. вкисляване;
3. засоляване;
4. уплътняване;
5. намаляване на почвеното органично вещество;
6. замърсяване;
7. запечатване;
8. свлачища;
9. заблатяване

Ерозия на почвите е физично явление, свързано с отделяне и пренасяне на почвени частици чрез вятър, дъждовни и поливни води при протичане на естествени процеси и/или въздействие на антропогенни фактори. Загубата на почвен материал оказва съществено влияни***е върху функциите на почвата***, както в мястото на проявлението на ерозията, така и върху прилежащите територии. Ерозираните земи са със скъсен почвен профил, изсветлена повърхност, често набраздена от линейни ерозионни форми и води до силно намаляване на плодородието на почвата. Поради това тя е един от най-сериозните глобални фактори за деградация и опустиняване на почвите. Природните и стопанските условия на територията на България създават предпоставки за разпространението на водна, ветрова и иригационна ерозия. Наред с природно обусловените фактори, степента на проявление на почвената ерозия зависи и от човешката дейност. Неправилната обработка на почвата, обезлесяването и горските пожари също са съществени фактори, оказващи влияние върху този процес. Провежданите мероприятия за борба с това вредно явление са агротехнически, лесотехнически и хидротехнически.

Вкисляване е естествено протичащ процес, чиято интензивност зависи и от антропогенни фактори и води до увеличаване киселинността на почвите.

Засоляване на почвите е процес, при който се увеличава съдържанието на водоразтворимите соли, с което се увеличава обемът на натрий и магнезий в почвите и се оказва негативно влияние на техните свойства, респективно на продуктивния им потенциал. Подобряването на засолените почви е свързано със значителни капиталовложения, тъй като е възможно да се постигне след дрениране на почвите, а също и с прилагането на други сложни агротехнически практики.

Уплътняване на почвата е физически процес на частично разрушаване на почвената структура и увеличаване на плътността, при което намалява водопропускливостта, увеличава се твърдостта, нарушава се почвената структура и се променя строежът на почвения профил. Основно се наблюдава при неправилно използване на селскостопански машини при

неподходящи условия. Обработваемите земи са засегнати от уплътняване както на горния слой, така и на плодородния слой. Необходимо е прилагането на добри земеделски практики за поддържане и възстановяване на структурата на почвата като например използване на машини и приспособления за почвообработка с намален натиск, а също и прилагане на интензивни мерки за опазване на почвата от ерозия и деградация на почвеното органично вещество.

Почвеното органично вещество е сложна система от хумусни вещества, белтъци, въглеводороди, восъци, смоли и други компоненти. ***Намаляването на почвеното органично вещество*** при обработваемите земи, е между 10 и 40% за по-голямата част от почвите, но в отделните случаи може да намалее и повече. Въпреки липсата на системни наблюдения има данни за трайна тенденция към намаляване на запасите на почвено органично вещество в обработваемите земи.

Замърсяване на почвите е процес на натрупване на вредни вещества в почвите от естествен и/или антропогенен източник, чиито свойства и концентрации причиняват нарушаване на техните функции независимо дали се превишават действащите в страната норми.

Основен източник на замърсяване на земите в урбанизираните територии е транспортът.

Известно е още замърсяването на почвите от неправилната употреба на минерални торове. Липсата на естествен механизъм за превръщането на нитрати в безвредни съединения прави проблема особено опасен. Постъпващите в организмите свободни нитрати се превръщат в нитрити. Нитритите могат да се свържат с хемоглобина в кръвта, което лишава животните и човека от достатъчно кислород.

Други големи замърсители на почвата са пестицидите. Те са химически средства за защита от вредители: насекоми, гризачи, паразитни гъби и плевелни растения. Употребата им води до рязко увеличаване на добивите от обработените с тях култури поради бързото унищожаване на вредители. Пестицидите трудно се разграждат по биологичен път и концентрацията им се увеличава многократно по дължината на хранителните вериги. Ако количеството на пестицида е било безвредно при първоначалното му прилагане, то след време при навлизане в последното звено на хранителната верига то може да се окаже смъртоносно. Пестицидите се натрупват в човешкото тяло, причинявайки тежки увреждания в различни органи.

В почвата могат да попаднат тежки метали (мед, олово, хром, манган и др.) в резултат от напояване със замърсени промишлени води или от промишлено замърсен въздух. Тежките метали са особено опасни, защото са устойчиви. Те причиняват болести, които засягат почти всички човешки органи.

Запечатване на почвите е трайно покриване на почвените повърхности с непропусклив материал поради застрояване и/или изграждане на инфраструктура.

Свлачището е природно явление, при което се нарушава устойчивостта на големи земни маси и се създават предпоставки за придвижването им. Причините за възникването на свлачища са свързани със силно пресечения релеф и други специфични геоложки дадености в определени райони. Свлачищните процеси нямат внезапен характер и е възможно да бъдат регулирани с технически средства. Във времето те имат периоди на затихване и усилване. След активизирането на свлачището може да се стигне до възникване на бедствена ситуация.

Заблатяването - процесите на заблатяване и засоляване на почвата са тясно свързани помежду си. Те настъпват по една и съща причина - от високото ниво на подпочвените води.

Друг процес, който се свързва също с увреждането на почвите и с промените в ландшафта, е ***загубата на биоразнообразие***, която води до загуба на естествената среда на обитаване на редица биологични видове. Изгарянето на стърнищата унищожава флората и нарушава почвеното равновесие, с което причинява значително намаляване на почвеното плодородие. Загубата на биоразнообразие може да бъде ограничена чрез намаляване на интензитета на процесите на деградация на почвите и земите, промените в ландшафта, които водят до загуба на естествената среда на обитание на биологичните видове, и изгарянето на стърнищата.

Засушаването е също основен процес и проблем, който влияе върху състава и функциите на почвите. В доклада на Национален институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф. дфн. В. Александров е направено пространствено разпределение на районите в България, уязвими към засушаване. Там е посочено, че въпреки големия брой на изследванията върху засушаванията в чужбина и България все още не е разработена единна методика за тяхното изучаване поради сложността на явлението и многостранността на неговото проявление и въздействие. „Основен методичен проблем при изучаване на засушаванията е тяхната типизация. Обикновено се различават четири-пет типа засушаване: ***почвено, атмосферно, почвено-атмосферно, хидрологично и социално-икономическо***. ***Почвеното засушаване*** настъпва при продължителен безвалежен период, който може да настъпи през всеки месец или сезон. При почвеното засушаване коренообитаемият слой просъхва и растенията страдат от недостиг на вода. Всъщност, почвеното засушаване представлява продължителен период, при който се нарушава водния баланс в почвата и на растителните екосистеми, влошава се физиологичното състояние на растенията и добивите рязко спадат. При атмосферната суша, освен ниските валежи се наблюдават високи температури и ниска влажност на въздуха. Чести явления са сухите и горещи ветрове и вследствие на голямата евапотранспирация се нарушава водния баланс на растенията. Растенията се намират в най-неблагоприятни условия при настъпване на почвено-атмосферно засушаване. Комплексът от почвени и метеорологични условия се характеризира с много малки запаси от почвена влага, ниски количества валеж, високи температури, ниска влажност на въздуха и силни горещи ветрове.

През отделните сезони засушаването се отличава с някои характерни особености. *Пролетната суша* се характеризира с невисоки температури, ниска влажност и силни ветрове, което влошава условията за сеитба, поникване и нормално начално развитие. Забавянето на поникването влошава условията на развитието на агроекосистемите през целия вегетационен период. При такива условия рязко нараства популацията на редица вредители, които нанасят и допълнителни щети. Пролетните засушавания са особено характерни за Северозападна България (40% от случаите) и Черноморското крайбрежие (50%). *Летните суши* се характеризират с високи температури, ниска влажност на въздуха и интензивно сумарно изпарение (физическо и транспирация). Това са типични почвено-атмосферни засушавания, особено когато продуктивната почвена влага започва рязко да пада под 70% от пределната полска влагоемност. Растенията увяхват, спират растежа си, пожълтяват и изсъхват, когато почвената влага падне под влажността на завяхване. Особено опасно е, когато засушаването е съчетано със суховей. Интензивните летни засушавания са най-продължителни по Черноморското крайбрежие и в Горнотракийската низина. *Есента сушата* се отразява неблагоприятно върху провеждането на есенната дълбока оран, сеитбата и поникването на есенниците, които навлизат в зимата недостатъчно развити и често страдат от измръзване. Тези засушавания са характерни за Черноморското крайбрежие, Североизточна България и Горнотракийската низина“.[1]

Според пространственото разпределение община Стамболийски попада в район със значим риск към атмосферно засушаване (*виж карта 3 – община Стамболийски в оранжев цвят*), с значим риск от почвено засушаване (*виж карта 4 – община Стамболийски в оранжев цвят*) и в планински район (*виж карта 5 – община Стамболийски в сив цвят*).

[1]*Източник: Доклад „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф., дфн В. Александров, Национален институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките*

Карта №3. Общините в България, с риск към атмосферно засушаване

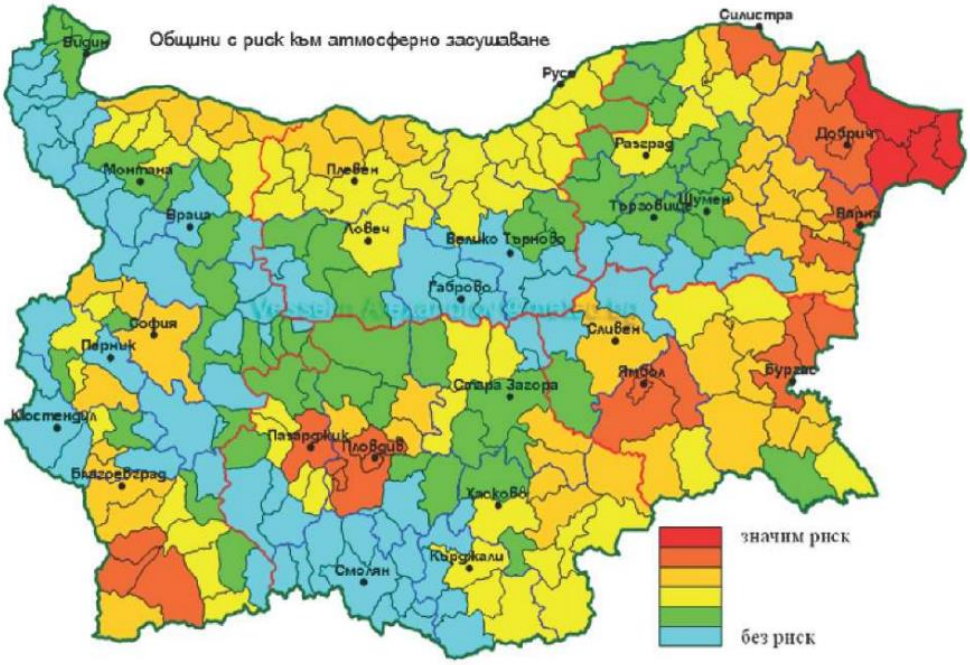

Източник: Доклад „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф., дфн В. Александров, Национален институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките

Карта №4. Общините в България, с риск към почвено засушаване

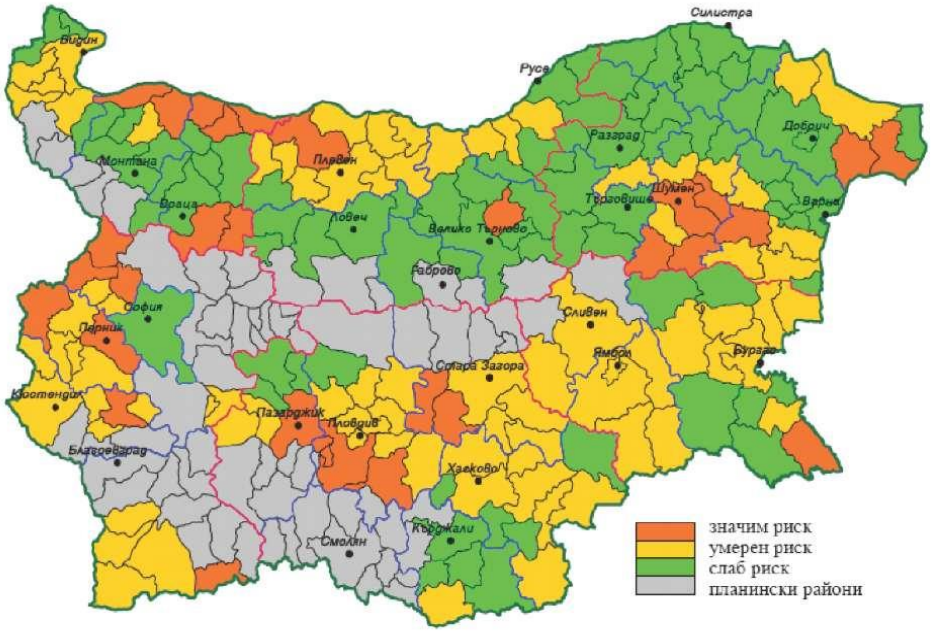

Източник: Доклад „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф., дфн В. Александров, Национален институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките

Карта №5. Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване

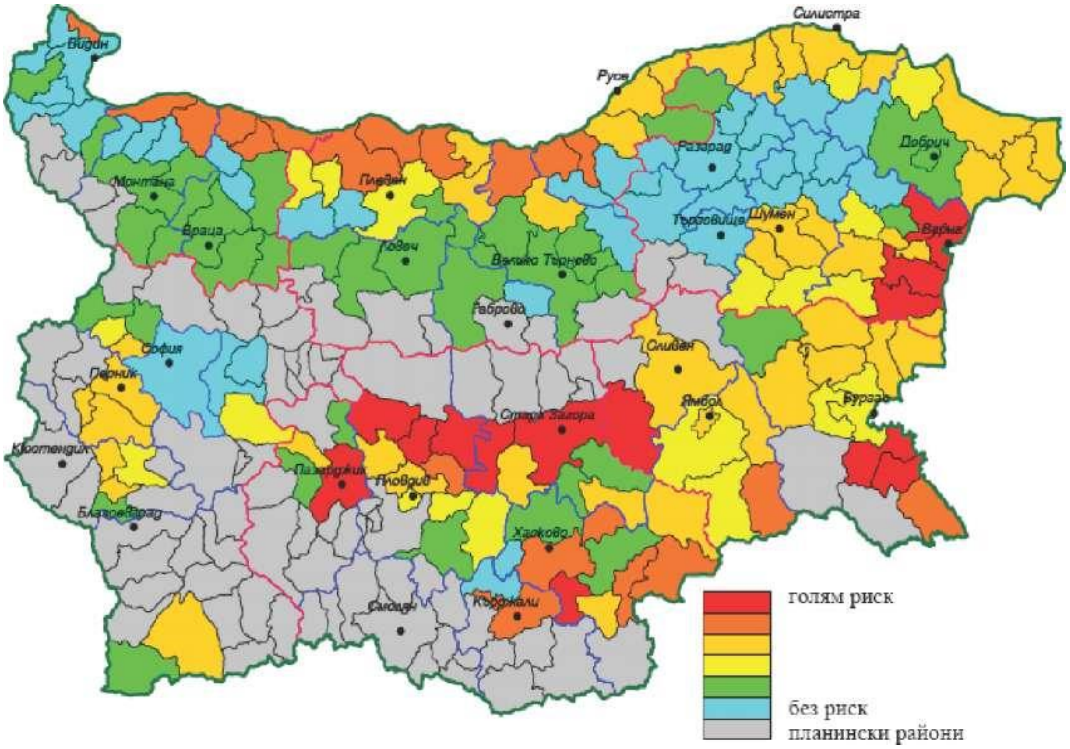

Източник: Доклад „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф., дфн В. Александров, Национален институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките

Ограничаването и преодоляването на деградационните процеси в земеделските земи може да се осъществи чрез прилагане на добри земеделски практики, включващи комплекс от мерки с почвозащитно и оттокорегулиращо действие за интегрирано опазване на почвите и водите, специфично за дадени почвено-климатични и топографски условия, с цел:

- осигуряване на защитна покривка на почвената повърхност от растителност или растителни остатъци в периодите с висока ерозионност в резултат от валежите и вятъра;
- повишаване на инфилтрационната способност на почвата;
- поддържане и възстановяване на почвата;
- повишаване на запасите от почвено органично вещество;
- използване на машини и технологии за почвообработки с минимален натиск върху почвената повърхност.

За ***увреждането на почвите в горските земи*** и влошаването на свойствата им, а оттам и на продуктивния потенциал, най-значително влияние оказват ерозионните процеси и измененията на свойствата на почвата, настъпващи в резултат на горски пожари.

Антропогенното въздействие може да предизвика или усили процесите на увреждане на почвата. Това въздействие се получава в резултат на:

- Неподходящи обработки на горските почви, ерозионни процеси и липса на мероприятия за борба с ерозията, загуба на хранителни вещества, замърсяване на почвите;
- Отстраняване на естествената растителност – превръщане на горските земи в обработваеми земеделски земи;
- Прекомерно ползване на дървесина за огрев и като строителен материал.

Пожарите, в резултат на които горската растителност е унищожена напълно или се повреждa в различна степен, водят до загуби на органично вещество, разрушаване на структурата и последваща ерозия.

Увреждането на почвата настъпва в резултат на частичното или пълно унищожаване на дървесната растителност, мъртвата горска постилка и тревната растителност. Това води до изменение на процентното съдържание на фракции на макроагрегатния и механичния състав на почвата.

5. Състояние на почвите на територията на община Стамболийски

Почвата е един от най-важните компоненти на околната среда. Тя осигурява екологичното равновесие в природата. Това налага опазването и от вредни въздействия и унищожаване.

Земеделските територии обхващат 79% от територията на общината, а горските територии са 1%. Значимите горски масиви в общината са съсредоточени в землището на с. Куртово Конаре - югоизточно от населеното място по поречието на р. Въча и в ЗМ „Кричим“.

Приоритет в направление почви се поставя в дейността за осъществяване контрол на обекти по извършване на стопански дейности, водещи до увреждане и замърсяване на почвите и въвеждане на мерки за устойчивото им управление.

В основата на добрите земеделски практики стои управлението на азотосъдържащите торове, най-вече оборския тор. Внасянето на по-големи количества азотосъдържащи торове, необходими за развитието на културите, както и неправилното им съхранение и употреба причинява замърсяване на почвата.

Нерегламентираните сметища на територията на община Стамболийски са изцяло закрити и рекултивирани или предстои тяхната рекултивация.

Внимание се обръща на наличието на локални замърсявания на мери, пасища и крайпътни ивици с битови, земеделски и строителни отпадъци. За почистването им се правят писмени предписания, изпълнението, на които се контролира. Налага се тенденцията за намаляване на замърсяването на земите и почвите. Това се дължи на провеждането от земеделските кооперации и арендатори на добри земеделски практики, правилната употреба на препаратите за растителна защита и опазване на почвата от химическо замърсяване и пестициди. Ограниченото използване на пестициди и торове в земеделието, екологичното земеделие и животновъдство, ограничаване на емисионното замърсяване по отношение на въздуха, водите и управлението на отпадъците, са дейности, които водят до намаляване на

деградацията на земите и почвите. Осъществява се превантивна дейност по опазване на почвите от замърсяване, както на действащи обекти, така и на инвестиционни проекти.

Получените резултати се дължат на спазване на предписанията и изискванията на екологичното законодателство от лица занимаващи се с производствена дейност, провеждането от земеделските кооперации и арендатори на добри земеделски практики, правилната употреба на препаратите за растителна защита и опазване на почвата от химическо замърсяване и пестициди.

В района на РИОСВ – Пловдив са разположени постоянни пунктове за контрол на почвите, които са определени в зависимост от източника и вида на замърсяването и са част от Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС), с цел провеждане на мониторинговата дейност в подсистема „Земи и почви“.

През 2019 г. пробовземане се извърши от пунктове, определени от ИАОС.

Пробите се анализират от РЛ – Пловдив към ИАОС по следните показатели: Ph, олово, кадмий, мед, цинк, арсен въглерод, азот и фосфор. През 2019 г. е извършено пробонабиране и анализ от всички пунктове, които са част от мониторинга 16х16 км (първо ниво). Към настоящия момент все още не са приключили всички анализи.

Засоляване и вкисляване на почвите

- Засоляване – изградени са опорни пунктове за мониторинг от НСМОС. Пробонабрани и анализирани са 36 почвени проби и 3 водни проби в пунктове: пункт в с. Бенковски (община Марица); пункт в с. Костиево (община Марица); пункт в с. Белозем (община Раковски). Извършва се от 4 точки за всеки пункт в три дълбочини – 0 – 20 см, 20 – 40 см и 40 – 60 см, водните проби се вземат от близкия дренажен канал до опорните пунктове. Пробовземането се извършва един път годишно – през месец май.
- Вкисляване – изградени са опорни пунктове за мониторинг от НСМОС. Пробонабрани и анализирани са 48 почвени проби в пунктове: пункт в с. Тополово (община Асеновград.); пункт в с. Ръжево Конаре (община Калояново); пункт в с. Борец (община Брезово); пункт в с. Отец Кирилово (община Брезово); пункт в гр. Хисаря; пункт в гр. Раковски. Пробонабирането се извършва от 4 точки за всеки пункт в две дълбочини – 0 – 10 см и 10 – 20 см – веднъж годишно – есен.

През 2019 г. не се изпълняват проекти и мероприятия за подобряване състоянието на установени засолени или вкислени почви.

- Ерозия на почвите - Не са констатирани и не са постъпвали сигнали за ерозирали почви и не се изпълняват проекти за подобряване състоянието на съществуващите такива. Дейностите по предотвратяване на почвената ерозия основно се финансират от МЗХ. През 2019 г. не са финансирани проекти против ерозията и не са известни такива, които се изпълняват на контролираната от РИОСВ - Пловдив територия.

На територията на община Стамболийски няма складовете и ББ- кубовете със залежали пестициди и препарати за растителна защита.

На територията, контролирана от РИОСВ – Пловдив, има образувани множество нерегламентирани сметища със строителни и битови отпадъци, които замърсяват и увреждат почвите на региона. В тази връзка по предписания на РИОСВ – Пловдив от страна на общините са предприети мерки по почистването на такива замърсени терени. Въпреки усилията, които полагат общините, все още е недостатъчен контролът от тяхна страна за недопускане на замърсяване на почвите със смесени битови и строителни отпадъци.

6. Основни изводи от анализа

По отношение на почвите на територията на община Стамболийски може да се обобщи следното:

- Компонент почви на околната среда е незаменим, ограничен и невъзстановим природен ресурс, което налага опазването му от вредни въздействия и унищожаване, както и неговото устойчиво ползване и управление;
- Установеното почвено разнообразие в община Стамболийски благоприятства интензивното земеделие и представлява ценен природен ресурс;
- През последните години се наблюдава тенденция към намаляване замърсяването на почвите. Използват се добри земеделски практики. Повишава се информираността на обществото за екологичните и икономическите ползи, както и необходимостта от предприемане на мерки за опазването на този компонент на околната среда;
- Почвите на територията на община Стамболийски са в добро екологично състояние, което е видно от резултатите от мониторинга, както и от осъществената контролна дейност по спазване на изискванията на екологичното законодателство.

IV. ОБВЪРЗАНОСТ НА ПОУПВП СЪС СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ОТ ПО-ВИСОКО ЙЕРАРХИЧНО НИВО

Най-голямо съответствие настоящият документ има с *Националната програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите (2020 – 2030 г.)*. Целта на Националната програма е опазване на почвените ресурси и тяхното устойчиво ползване, както и прилагане на добри практики за предотвратяване увреждането на почвите. Програмата е в пълно съответствие с дефинираните цели, приоритети и мерки за практическо приложение на държавната политика за опазване на почвените ресурси на национално, регионално и местно ниво:

- **Приоритет 1:** Подобряване на административния капацитет, правните инструменти по прилагане на екологичното законодателство и информационната обезпеченост с цел устойчиво управление на почвите.

- **Приоритет 2:** Предотвратяване възникване на деградационни процеси, възстановяване и съхраняване функциите на почвите.
- **Приоритет 3:** Устойчиво управление на почвите като природен ресурс и екологосъобразно земеползване.
- **Приоритет 4:** Ангажиране на обществеността в процесите по управление, устойчиво ползване и опазване на почвите.

Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие на Република България задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления до 2030 г., идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за АИК както за цялата икономиката, така и на секторно ниво. Включените сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризъм“, „Градска среда“ и „Води“. Управлението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна тема. Всички приоритети и мерки в програмата имат пряко или косвено значение за състоянието на почвите, тъй като негативните климатични промени водят до увеличен риск от засушаване, ерозия, опустиняване и засоляване на почвите: По-честите и интензивни суши вероятно ще увеличат сухотата на почвата, което в комбинация с горещите ветрове ще увеличи риска от вятърна ерозия и деградация на почвата. Тези фактори повишават риска от задействане на опустиняването, маргинализацията и изоставянето на земеделските земи в районите, където почвите са по-леки и уязвими от ерозия.

Националната програма за действие (НПД) за устойчиво управление на земите и борбата с опустиняването 2007 - 2013 г. е разработена изцяло в контекста на философията и принципите за устойчиво управление на земите (УУЗ) и в рамките на Конвенцията на ООН за борба с опустиняването (КБООН), ратифицирана от България през 2001 г. Основава се на анализа на състоянието на земните ресурси и причините за деградацията им и социално-икономическите особености в развитието на страната. През 2014 г. Националната програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България е актуализирана за програмен период 2014-2020 г. *Все още няма актуализация за период 2021-2027, затова се разглежда предходната стратегическа рамка.* Поставената стратегическа цел е ограничаване деградацията на земите и борба с опустиняването за запазване и развитие на капацитета на екосистемите, за постигане на чиста, безопасна и привлекателна околна среда, икономическа стабилност и подобрено качество на живот. За постигане на поставената цел са изградени пет стратегически направления, всяко от които подкрепено от програми за изпълнение.

Останалите стратегически документи засягат в по-голяма степен цялостното опазване на околната среда и устойчиво развитие.

Документът за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г. замества действащата до сега Стратегия „Европа 2020“, като интерпретира отношението на страните от ЕС към

глобалния Дневен ред 2030 за устойчиво развитие. В Европа е направено много - приоритетите за устойчиво развитие са включени в основни хоризонтални програми, както и в секторните политики и инициативи. ЕС е сред водещите сили за приемането на Програмата на ООН относно устойчивото развитие до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие (ЦУР). Показателите на Съюза и неговите държави членки по отношение на ЦУР са сред най-добрите в света. За да постигнем целите до 2030 г. е необходимо всички страни да съблюдават тези цели в цялостната система на стратегическото и програмно планиране от националното ниво, през регионалните планове до плановете за интегрирано общинско развитие.

Националната програма за развитие „България 2030“ е програмен документ, поставящ рамката и насоките за подготовка на останалите стратегически документи в страната. С тази програма се адаптират приоритетите на документа „Към устойчива Европа до 2030 г.“ към нашата национална специфика в границите на България. Документът определя три стратегически цели: ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата, за реализирането на които са предвидени целенасочени политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие – Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България. За постигането на стратегическите цели са дефинирани 13 национални приоритета, като с решението на правителството са определени водещите ведомства по отделните приоритети.

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен регион е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за развитието на региона в годините на новия програмен период 2021-2027. Тя е разработена в съответствие с Националната концепция за регионално и пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.) и отчита предвижданията на секторните стратегии на регионално ниво в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда.

V. SWOT АНАЛИЗ

Главната цел на SWOT-анализа е да се извърши взаимообвързана оценка на вътрешните за дадена организация или регион силни (Strengths) и слаби (Weaknesses) страни, както и на външните за организацията или региона възможности (Opportunities) и заплахи (Threats). Приема се, че вътрешните страни (силните и слабите страни) могат да се контролират от организацията, докато външните фактори (възможности и заплахи) определят състоянието на средата, в която се развива организацията или региона.

В световната практика SWOT-анализът се е утвърдил като задължителен елемент на стратегическото планиране. Значението на SWOT-анализа се подсилва и от факта, че той е регламентиран като задължителна процедура при всички планове и програми, свързани с усвояването на структурните фондове и инструменти на Европейския съюз.

Резултатите от SWOT-анализа позволяват точно формулиране на приоритетите и целите на програмата. Резултатите от SWOT-анализа позволяват да се планират и реализират конкретни мерки за коригиране на състоянието.

Таблица №1. SWOT-анализ на почвите на община Стамболийски

Силни страни	***Слаби страни***
• Високо естествено плодородие на почвите; • На територията на община Стамболийски няма замърсени почви; • Установеното почвено разнообразие в община Стамболийски благоприятства интензивното земеделие и представлява ценен природен ресурс.	• Основен източник на замърсяване на почвите е наторяването; • Опожаряване на стърнища и суха тревна растителност, водещо до увреждане на повърхностния слой на почвата и до нарушение на нейната микробиологична структура и водния ѝ баланс.
Възможности	***Заплахи***
• Проучване състоянието на почвите и получаване на данни за наднормено замърсяване, картиране на резултатите от проучванията и предприемане на действия по подобряване на състоянието на почвите; • Ниско потребление на торове и препарати за растителна защита, което предотвратява замърсяване и вкисляване на почвите; • Добре развити процедури за предотвратяване замърсяване и деградация на почвите.	• Засилване на деградационните процеси на почвите; • Загуба на биоразнообразие при естествено и антропогенно въздействие; • Риск към почвено засушаване и почвено-атмосферно засушаване; • Липса на регистър на площите с увредени почви; • Липса на Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите за Област Пловдив; • Силен натиск, създаван или засилван от човешките дейности като: неподходящи селскостопански и горски практики, депониране на отпадъци; • Влошаването на почвите оказва силно въздействие върху други компоненти от околната среда, опазването на човешкото здраве и безопасността на храните.

VI. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ПО ОПАЗВАНЕ, УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ПОЧВИТЕ

1. Предизвикателства

През последните години Европейският съюз обръща особено внимание на необходимостта от формиране и провеждане на политика за опазване и устойчиво ползване и възстановяване на почвите. В стратегията за устойчиво развитие на ЕС се подчертава необходимостта, държавите-членки да подобрят управлението и да избягват прекомерната експлоатация на ограничените природни ресурси, каквито са и почвите.

Значителните увреждания на почвите се считат за необратими или могат да бъдат ограничени само с големи усилия и средства. В същото време, почвите осигуряват прехрана, доходи, икономически стабилитет не само на отделните физически лица, но и на държавата като цяло. Освен продуктивната функция, осигуряваща производство на храни и биомаса, почвите притежават и редица други изключително важни функции като буферна, носеща, филтрираща, източник на суровини, местообитание за биологични видове, съхраняваща генетичните ресурси и опазваща историческото и културното наследство на човека. Ето защо е толкова важно да се провежда целенасочена ефективна национална и общинска политика, която да отчита не само необходимостта от опазването на почвата като ресурс, но и нейното устойчиво ползване и възстановяване.

Основно предизвикателство се явява **опазване функциите на почвите, тяхното устойчиво ползване и възстановяване.** Акцентът следва да се постави върху **превантивната защита на почвите и въвеждането на мерки за тяхното устойчиво управление.**

Почвената деградация оказва влияние върху качеството на въздуха, водата, биоразнообразието, затова **подобряването качествата на почвата, с цел опазване на другите компоненти на околната среда и човешкото здраве** е другото основно предизвикателство.

Процесите, увреждащи почвите (ерозия, вкисляване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване, свлачища, заблатяване) и неправилното им ползване често имат по-големи последици от очакваното. Предприемането на мерки за намаляване на тези процеси е необходимо, за да се избегне тяхното бъдещо задълбочаване и за да се ограничи заплахата, която представляват за околната среда и човешкото здраве. Необходими са действия при източника на увреждане на почвите и предприемане на строги мерки за контрол, за да се осигури безопасност на храните и здравето на населението като резултат от замърсяване на почвите.

Протоколът от Киото подчертава, че почвата е основен резервоар на въглерод, който трябва да бъде защитен и да се увеличава, когато е възможно, тъй като запазването на органичен въглерод в почвите при добрите земеделски практики може да допринесе за

смекчаване на негативните въздействия от изменението на климата и поддържане на почвеното плодородие.

Тематичната стратегия за почви на ЕС, както и Конвенция на ООН за борба с опустиняването определят, че са необходими мерки за **подобряване на знанието и повишаване на информираността**, споделянето на добри практики между страните-членки, тъй като малка част от обществото отчита важността на опазването на почвите и пренебрегва риска, който носи увредената почва за околната среда и човешкото здраве. Включването на въпросите за устойчиво управление на почвените ресурси в програмите за обучение ще помогне за разбирането още в най-ранна възраст на специфичните проблеми, пред които е изправен този компонент на околната среда, включително за риска, който носи замърсената почва за здравето на всеки един от нас и колко важно е почвите да бъдат опазвани.

2. Стратегически цели и приоритети

Във връзка с посочените предизвикателства и извършените по-горе анализи на състоянието на почвите, настоящата Програма си поставя следните цели и приоритети:

<u>ОБЩА СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ</u>:

Съхраняване и подобряване на продуктивния потенциал на почвените ресурси на територията на община Стамболийски, с цел тяхното устойчиво управление и икономическа реализация.

- ***Приоритет 1. Опазване, съхраняване, устойчиво ползване и подобряване на продуктивните функции на почвите;***
- ***Приоритет 2. Възстановяване на увредени почви;***
- ***Приоритет 3. Предотвратяване на деградацията на почвите;***
- ***Приоритет 4. Повишаване на информираността на заинтересованите страни и подобряване на местна политика в областта на почвите и земите.***

3. Очаквани резултати

Изпълнението на приоритетите ще съдейства за намаляване на вредното антропогенно въздействие, ограничаване и предотвратяване на по-нататъшно увреждане на почвените функции и устойчиво ползване на почвите. Също така ще се минимизира риска за околната среда и човешкото здраве, в резултат на намаляване на броя на замърсените места и възстановяване на увредени почви, ще се подобрят знанието и повиши информираността на заинтересованите страни за почвите, ще се споделят добри практики между тях и представители на други страни-членки на ЕС; ще се подобри контрола на местно ниво за опазването на почвите.

VII. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

За постигане на целите на програмата е разработен План за действие с конкретни институционални, организационни и инвестиционни мерки, срокове, отговорни институции, необходими ресурси и източници на финансиране *(виж Табл. 2)*

Планът обобщава необходимите ресурси за реализацията на програмата и представлява финансовата рамка на поетите ангажименти по изпълнението му от страна на всички партньори в местното развитие при водещата роля на органите на местното самоуправление, подпомагани от общинската администрация.

Ресурсите за реализацията на Плана включват само планираните средства за реализацията на ключовите за опазването, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на общината мерки и проекти, които разширяват възможностите за инвестиции и мобилизират допълнителни ресурси в публичния и частния сектор. В този смисъл в Плана за действие не са включени в пълен обем финансовите ресурси (собствени и привлечени) за инвестиции, текущи разходи, средства, получени като безвъзмездни помощи, субсидии (трансфери) или друг вид публични и частни средства и разходи, които ще бъдат реализирани на територията на общината и ще допринасят за развитието ѝ през периода до 2027 г.

Компонентите на Плана за действие обхващат:

- определените мерки и дейности за устойчиво управление на почвените ресурси, общия и годишния обем на планираните средства за тяхната реализация;
- източниците на финансиране за реализация на приоритетите, като се имат предвид мерките и проектите;
- индикаторите за постигане на приоритетите и мерките;
- отговорната и партньорските структури за реализация на мерките;
- времето за изпълнение.

Общата сума на поетите финансови ангажименти, включително по отделните приоритети, е индикативна и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на целите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства.

Планът за действие към Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите (ПОУПВП) на община Стамболийски за периода 2021-2027 г. предвижда изпълнението на конкретни и целенасочени мерки по отделните набелязани приоритети, с цел постигане на съответствие с действащите норми и стандарти в екологичното законодателство.

Таблица №2. План за действие на ПОУПВП Стамболийски 2021-2027 г.

№	Приоритети и мерки/дейности	Бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Индикатори	Отговорна структура	Партньори	Време за реализация						
							21	22	23	24	25	26	27
План за действие на ПОУПВП Стамболийски 2021-2027 г.		**5 451**											
Приоритет 1. Опазване, съхраняване, устойчиво ползване и подобряване на продуктивните функции на почвите		**3 755**											
1	Залесяване на негодни и изоставени земеделски земи	100	Общински бюджет	100 дка залесени земеделски земи	Община Стамболийски	Земеделски производители	X	X	X	X	X	X	X
2	Повишаване продуктивността на земите чрез подходящи технологии и техники	500	Частни фондове; Фондове на ЕС	брой реализирани проекти за внедряване на нови технологии	Земеделски производители		X	X	X	X	X	X	X
3	Извършване на рекултивация на нарушени терени	300	Общински бюджет; Фондове на ЕС; Частни фондове	дка рекултивирани терени	Земеделски производители; Община Стамболийски		X	X	X	X	X	X	X
4	Прилагане на биологично земеделие, съчетано с мерки за устойчиво управление на земите	800	Фондове на ЕС	40 бр. бенефициенти получили подкрепа	Земеделски производители		X	X	X	X	X	X	X
5	Прилагане на агроекологично земеделие, прилагане на зелено торене, въвеждане на междинни култури, използване на животински и други органични торове за увеличаване на органичното вещество в почвата	1 000	Фондове на ЕС	20 бр. бенефициенти получили подкрепа	Земеделски производители		X	X	X	X	X	X	X

№	Приоритети и мерки/дейности	Бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Индикатори	Отговорна структура	Партньори	Време за реализация						
							21	22	23	24	25	26	27
6	Насърчаване инвестициите в устойчиви практики, вкл. култивирането на лечебни растения и алтернативни култури, на слабопродуктивни общински земи	50	Общински бюджет	дка залесени земи; закупен посадъчен материал	Община Стамболийски	Земеделски производители	X	X	X	X	X	X	X
7	Периодичен текущ контрол за изгарянето или друга форма на неконтролирано обезвреждане, изоставяне и нерегламентирано изхвърляне на отпадъци върху почвена повърхност, включително на селскостопански отпадъци, извън обхвата на Закона за управление на отпадъците	5	Общински бюджет	Осъществен периодичен текущ контрол	Община Стамболийски		X	X	X	X	X	X	X
8	Възстановяване и реконструкция на хидромелиоративната инфраструктура	1 000	Фондове на Европейския съюз	2 бр. изпълнени проекти	Сдружения за напояване/Община Стамболийски		X	X	X	X	X	X	X
Приоритет 2. Възстановяване на увредени почви		**750**											
1	Адаптиране и внедряване на нови технологии за възстановяване на увредени от пожари почви	500	Фондове на Европейския съюз	брой изпълнени проекти/ дейности към проект	РДГ Пловдив, Земеделски производители		X	X	X	X	X	X	X
2	Възстановяване и поддържане на полезащитните горски пояси и извършване на нови противоерозионни залесявания	50	Други източници	извършени залесявания	РДГ Пловдив		X	X	X	X	X	X	X
3	Прилагане на подходящи технологии, схеми и видове за залесяване на засегнати от ерозия земи	200	Фондове на Европейския съюз	извършени залесявания	Земеделски производители, бизнес организации, РДГ Пловдив, Община Стамболийски		X	X	X	X	X	X	X
Приоритет 3. Предотвратяване на деградацията на почвите		**900**											

№	Приоритети и мерки/дейности	Бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Индикатори	Отговорна структура	Партньори	Време за реализация						
							21	22	23	24	25	26	27
1	Определяне на застрашените части от землищата, нуждаещи се от спешно прилагане на мерки за борба с ерозията	200	Фондове на Европейския съюз	заснемане на застрашените зони и внедряването им в база данни	Община Стамболийски			X	X	X	X	X	X
2	Прилагане на агротехнически, хидротехнически и лесомелиоративни мерки за ограничаване на ерозията	500	Фондове на Европейския съюз	3 бр. изпълнени проекти	Земеделски производители, РДГ Пловдив, Община Стамболийски		X	X	X	X	X	X	X
3	Осигуряване производството на необходимото количество дървесни и храстови видове за противоерозионно залесяване в държавните горски разсадници	100	Други източници	извършени залесявания	РДГ Пловдив		X	X	X	X	X	X	X
4	Прилагане на щадящи почвите видове сечи, техники и технологии в горите	100	Други източници	извършени залесявания	РДГ Пловдив		X	X	X	X	X	X	X
Приоритет 4. Повишаване на информираността на заинтересованите страни и подобряване на местна политика в областта на почвите и земите		**46**											
1	Отбелязване на Световния ден на почвите - 5 декември и организиране на информационна кампания за подобряване на знанието и повишаване на информираността за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите	2	Общински бюджет	7 бр. годишни кампании	Община Стамболийски	Образователни институции, земеделски производители, НПО	X	X	X	X	X	X	X

№	Приоритети и мерки/дейности	Бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Индикатори	Отговорна структура	Партньори	Време за реализация						
							21	22	23	24	25	26	27
2	Подобряване на административния капацитет чрез усъвършенстване на специализираните знания и умения на експертите от общинска администрация Стамболийски и споделяне на добри практики в областта на опазването, устойчивото ползване и възстановяване на почвите и устойчивото управление на земите и борбата с опустиняването	20	Фондове на Европейския съюз	1 бр. изпълнен проект/ дейност към проект	Община Стамболийски	Община от ЕС	X	X	X	X	X	X	X
3	Организиране на дейности за информиране на собственици и ползватели на замърсени земи за наложените ограничения в ползването им	2	Други източници	6 бр. проведени годишни срещи	Областна дирекция земеделие Пловдив	Общинска служба земеделие Стамболийски		X	X	X	X	X	X
4	Създаване на онлайн платформа за предложения и сигнали в областта на устойчивото ползване на земеделските земи	10	Общински бюджет	една създадена онлайн платформа	Община Стамболийски	Земеделски производители	X	X	X	X	X	X	X
5	Провеждане на информационна кампания за запознаване на земеделските производители с устойчивото управление на земите и почвите	2	Общински бюджет	2 проведени информационни кампании	Община Стамболийски	Земеделски производители		X	X	X	X	X	X
6	Наблюдение, оценка и актуализация на Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите	10	Общински бюджет	7 бр. изготвени отчети на програмата към годишния отчет по ПООС; 1 бр. изготвена актуализация на програмата и оценка, като част от оценката по ПООС	Община Стамболийски	Външни експерти извън ОбА Стамболийски	X	X	X	X	X	X	X

69% от финансовия ресурс за изпълнение на Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на община Стамболийски са предвидени за опазване, съхраняване, устойчиво ползване и подобряване на продуктивните функции на почвите. На второ и трето място са предвидените средства за възстановяване и предотвратяване на деградацията на почвите. На последно място, но не по важност, са предвидени средства за информиране на заинтересованите страни и подобряване на местната политика в областта на почвите и земите.

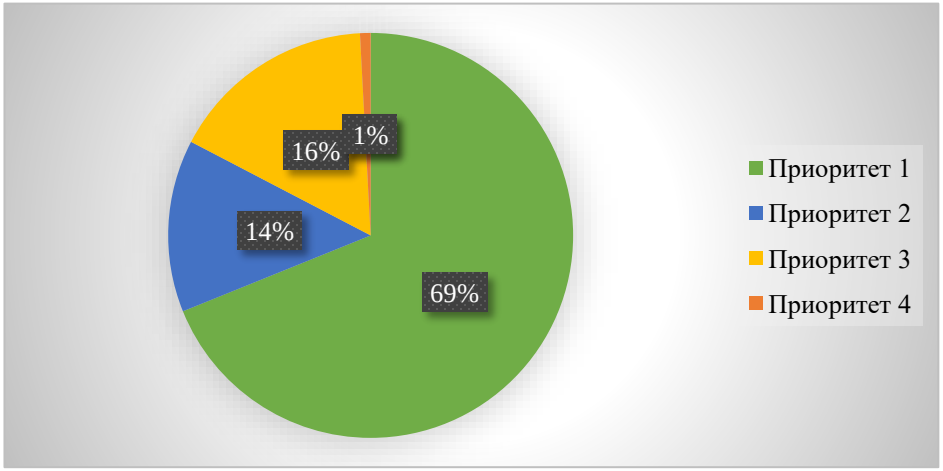

Фигура №1. Разпределение на финансовия ресурс по приоритети на програмата

VIII. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ, КОНТРОЛ И ОТЧИТАНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

Съгласно чл. 21, ал. 1, т. 12 от ЗМСМА Общинският съвет е органът, който приема стратегии, прогнози, програми и планове за развитие на общината, които отразяват националните и европейските политики за развитие на местните общности. В изпълнение на това правомощие се разработва и приема и настоящата програма, като освен приемането ѝ следва да се обезпечи и процеса на нейното изпълнение и отчитане. Наблюдението и изпълнението на ПОУПВП е отговорност на кмета на общината.

С оглед на действащата административна структура на Община Стамболийски, изпълнението на ПОУПВП ще се осъществява от експерти от общинската администрация на Община Стамболийски, на които са възложени функции, свързани с екологията и опазването на околната среда.

Наблюдението и контролът са неразделна част от процеса на изпълнение/реализиране на ПОУПВП и чрез тях се цели да се предостави на компетентните местни органи: Общинския съвет, кмета на общината, служителите от общинска администрация, както и на всички заинтересовани страни (социално-икономическите партньори и структури на гражданското общество) ранна информация за напредъка или липсата на напредък по постигане на заложените в програмата цели и резултати, на ефективността на нейната реализация. Получената информация се използва за целите на управлението - осъществяване на контрол и вземането на управленски решения относно продължаването, изменението, допълването или прекратяването на реализацията на съответната политика или програма.

За осъществяването на мониторинга на програмата е необходимо да се приемат и въведат в практиката на администрацията на Община Стамболийски ***правила за мониторинг, контрол и оценка при изпълнението на програмата,*** които могат да бъдат конкретно разписани за политиката по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите или общо за политиката по околна среда, но могат да бъдат и правила, които се прилагат от общинската администрация и по отношение на другите конкретни политики.

Правилата трябва подробно да описват отговорностите на съответните структурни звена и служители в общината за набиране на необходимата информация със съответните срокове, както и за обобщаването ѝ и подготовката на годишен отчет пред Общинския съвет за изпълнението на програмата, който ще е част от Годишния отчет за изпълнение на Програмата за опазване на околната среда. В правилата трябва да се определят обхвата на информацията, която ще се събира, източниците на данни и графика за предоставяне на информацията. Обхватът и източниците на необходимите данни ще се обуславя от включените в програмата цели и мерки и избраните индикатори за изпълнение на мерките и за постигане на програмните цели. Осигуряването на достатъчно и надеждни данни в единен формат е от съществено значение за проследяване на напредъка при постигане на целите и осъществяване на контрол по изпълнение на мерките. За целта е целесъобразно да се изготвят въпросници

(формуляри), които ще се попълват от звената, които имат отношение към изпълнение на включените в програмата мерки.

По отношение на графика за предоставяне на информацията, свързана с текущото наблюдение на изпълнението на Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите, подходящо е събирането и систематизирането на информацията да се извършва на годишна база.

Източниците на информация за стойностите на индикаторите за наблюдението на изпълнението на ПОУПВП ще се базират на данни на Националния статистически институт, на официалната статистика на други централни, териториални държавни органи, агенции и институции, имащи правомощия и осъществяващи мониторинг и контрол на околната среда (МОСВ, ИАОС, РИОСВ) и земеделието (МЗХГ, ДФЗ), на общинската информационна система и информация от различните дирекции и отдели в общината, както и на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. В процеса на наблюдение общинската администрация осигурява участието на организации, физически и юридически лица, като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Орган за контрол по изпълнение на Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите е Общинският съвет. Кметът на общината информира ежегодно Общинския съвет и обществеността за изпълнението на Програмата през предходната календарна година.

За периодичното отчитане изпълнението на програмата е предвидено да се изготвя ***Годишен отчет***. Годишният отчет ще се изготвя от експертите от общинската администрация до края на месец март на следващата година на база на събраната и анализирана през годината информация и на база проследяване на индикаторите за нейното изпълнение. Изготвените отчети също така се внасят за информация в РИОСВ. Отчетът е неразделна част от Програмата за опазване на околната среда, който дава ясна информация за постигнатия напредък по изпълнението ѝ. Поради тази причина при изготвянето му е необходимо да се представят графики, таблици и фигури, които да онагледяват по-ясно напредъка по изпълнението на заложените мерки.

Годишният отчет за изпълнение на програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите съдържа информация относно: общите условия за изпълнение и промени в социално-икономическите условия в общината; действия, предприети от общината за осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на програмата; създадени механизми за събиране, обработка и анализ на данни; преглед на проблемите, възникнали в процеса на изпълнение на програмата през съответната година, и предприетите мерки за преодоляването им; резултати от извършени оценки и тематични допитвания към края на отчетната година; напредък по изпълнение на целите и мерките в програмата; заключение и приложения.

Годишният отчет може да се публикува на официалната страница на общината за информиране на обществеността и заинтересованите страни.

Партньорският модел на управление е необходим за бъдещото развитие на Община Стамболийски. В процеса на изпълнение на политиката, свързана с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на територията на общината, са въвлечени разнородни по своите интереси и функции заинтересовани страни - институции, организации, административни звена, общности (групи) от различни юридически и физически лица, които имат конкретен интерес във връзка с реализацията на тази публична политика и са нейни поддръжници или противници. С помощта на партньорството може да се осъществи целенасочено взаимодействие между тях, което ще гарантира успешното ѝ изпълнение и постигане на заложените резултати. Главната цел на действията за прилагане на принципа за партньорство е да се осигури прозрачност и да се информират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на тази политика, относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивират заинтересованите страни за активно участие в процеса на нейната реализация.

Сайтът на общината трябва да се актуализира непрекъснато, тъй като той е основен източник за информация, относно развитието на общината и дейността на общинската администрация, свързана с изпълнение и отчитане на стратегическите политики и документите за изпълнението им и в частност политиката по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

Ефективен канал за информация са и презентационните материали и брошури, като се препоръчва такива да бъдат залагани като средство за информация и публичност във всички проекти, които ще се изпълняват и са включени в Плана за действие към програмата и в Плана за интегрирано развитие на община Стамболийски 2021-2027 г. В допълнение, за прилагане принципа на партньорство е препоръчително засилване на сътрудничеството с местни сдружения с цел увеличаване на гражданското участие в процеса по реализация на програмата и включване на всички заинтересовани страни чрез организиране на обществени обсъждания, кръгли маси, форуми и други подходящи форми на участие.

IX. ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ

Програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите се актуализира при промяна във фактическите и/или нормативните условия:

- в резултат от въздействието на „външни“ фактори - например промени в изискванията на европейското и българското законодателство, които налагат промяна в поставените в Програмата стратегически цели и приоритети и в съответните програмни мерки;
- в резултат на фактори, свързани с изпълнението - значително изоставане в изпълнението на програмните мерки и/или липса на напредък за постигане на целевите индикатори, въпреки изпълнението на програмните мерки, което налага прилагането на

допълнителни мерки към вече приетите или замяна на някои от приетите мерки, които не дават очаквания предварително резултат.

Целесъобразно е с оглед значението на изпълнението на целите в общинските програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите за изпълнение на националните цели, които страната докладва пред ЕК, да се изготви ***междинна оценка*** на програмата след изтичане на тригодишен срок от нейното изпълнение, която ще посочи тенденциите и степента на изпълнение на програмните цели след края на 2023 г. и ***последваща оценка*** след нейното изтичане за оценка на степента на изпълнение на програмата. В съответствие с изводите от междинната оценка може да се извърши ***актуализация*** на Програмата, ако се налага. Ако, обаче, в резултат на промени в обстоятелствата се налага да се направи актуализация в друг времеви период, то тя може да се извърши по всяко време от изпълнението на общинската програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите. Процедурата за актуализация на общинската програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите следва процедурата за разработване и одобрение на програмата. Актуализацията на Програмата също трябва да премине през обществени консултации и да се приложи законодателството за екологична оценка на планове и програми, след което да се одобри от Общинския съвет и да се публикува за информация на обществеността.